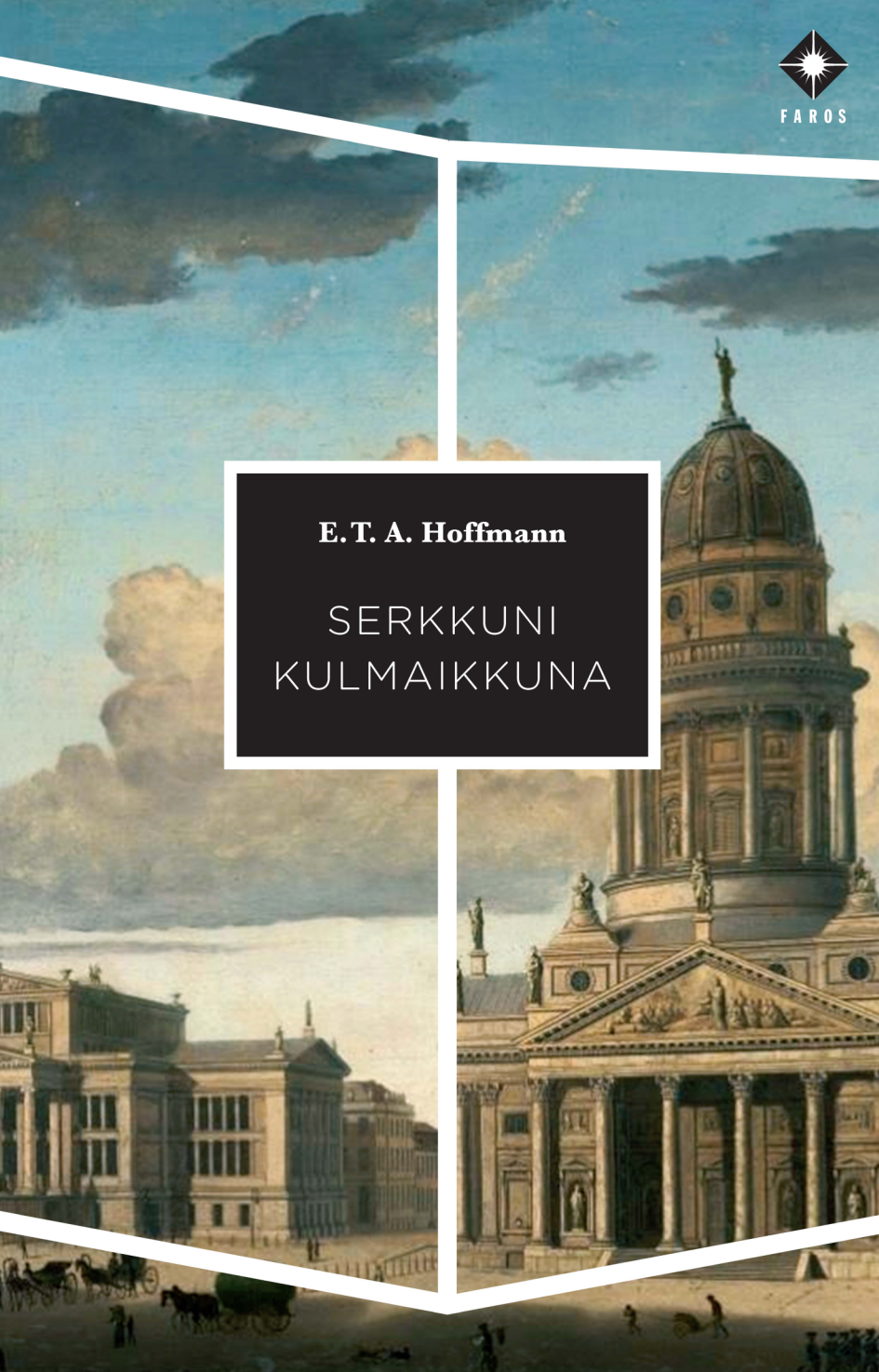

FAROS

E. T. A. Hoffmann

SERKKUNI
KULMAIKKUNA

Serkkuni kulmaikkuna

E. T. A. Hoffmann

Serkkuni kulmaikkuna

Suomennos ja esipuhe
Jukka Sarjala

FAROS

Turku 2014

Alkuteos *Des Vetters Eckfenster*, 1822. (E. T. A. Hoffmann, *Sämtliche Werke*, Band 6. Deutscher Klassiker Verlag, 2004.)

© Jukka Sarjala & Faros-kustannus Oy

ISBN 978-952-5710-32-8

Faros-kustannus Oy
www.faroskustannus.fi

Sisällys

Jukka Sarjala	
<i>Hoffmann katsoo ulos – ja itseensä</i>	7
E. T. A. Hoffmann	
<i>Serkkuni kulmaikkuna</i>	21
Faroksen kirjat	75

Jukka Sarjala

Hoffmann katsoo ulos – ja itseensä

Des Veters Eckfenster, serkkuni kulmaikkuna, on viimeinen E. T. A. Hoffmannin (1776–1822) tuotantoon lukeutuva teksti, joka ehti ilmestyä kirjailijan elinaikana. Se julkaistiin moniosaisena hieman ennen tekijänsä kuolemaa berliiniläisessä lehdessä *Der Zuschauer. Zeitblatt für Belehrung und Aufbeiterung* huhti-toukokuussa 1822. Suomalaiselle lukijakunnalle kertomus on tuskin kovin tuttu, eikä se herättänyt vielä 1800-luvulla huomiota Saksassakaan. Tähän on ehkä osaltaan syynä, että se on ulkonaisesti – aiheistonsa, juonenkuljetuksensa ja asetelmansa puolesta – vaatimattoman ja proosallisen oloinen. Kertomuksessa kaksi miestä, serkuksia tai läheisiä ystäviä, istuvat ullakkokamarissa ikkunan ääressä ja katselevat alhaalla olevalle torille ja keskustelevat näkemästään. Mikä voisi olla sen arki-

päiväisempää? Mutta ensivaikutelma on pettävä. Hoffmannin kirjailijantaidot tulevat näkyviin juuri siinä, että hän tekee tästä asetelmasta monitasoisen kudelman ja havainnollistaa, miten kirjailijan mielikuvitus työskentelee. Lopulta hän saa torinkin näyttämään koko lailla toiselta kuin mitä lukija siitä aluksi kuvittelee.

Kertomuksella on omaelämäkerrallisia yhtymäkohtia. Sen ullakkokamarissa asustava kirjailija kärsii halvaustilasta kuten Hoffmannkin kärsi viimeisinä elinkuukausinaan ennen sairauden etenemisestä johtunutta kuolemaa. Kuvauksen yksityiskohdista päätellen tarinan kirjailija asuu Berliinissä *Gendarmenmarktin*, edelleen olemassa olevan torin, laidalla. Samoin asui vuoden 1815 puolivälistä alkaen myös Hoffmann, joka tuli tällä tavoin tarinassa kuvanneeksi viimeisten vuosiansa elinympäristöä. Hoffmann jopa luonnosteli suurimuotoisen lyijykynäpiirustuksen Taubenstrassen ja Charlottenstrassen kulmassa sijainneesta Berliinin-asunnostaan ja sen naapurustosta ja lähetti sen kustantajalleen Bambergiin kesällä 1815. *Eckfenster*-kertomuksen pohjalta ei voi kuitenkaan ongelmitta vetää erityyppisiä johtopäätöksiä Hoffmannin elämästä ja ajatuksista – puhumattakaan siitä, että se olisi yksiselitteinen dokumentti hänen viimeisistä

vaiheistaan. Se on pikemminkin tarina, joka seisoo omilla jaloillaan ja Hoffmannille ominaisen proosan tavoin sekoittaa realistisia ja fantasianomaisia aineksia keskenään.

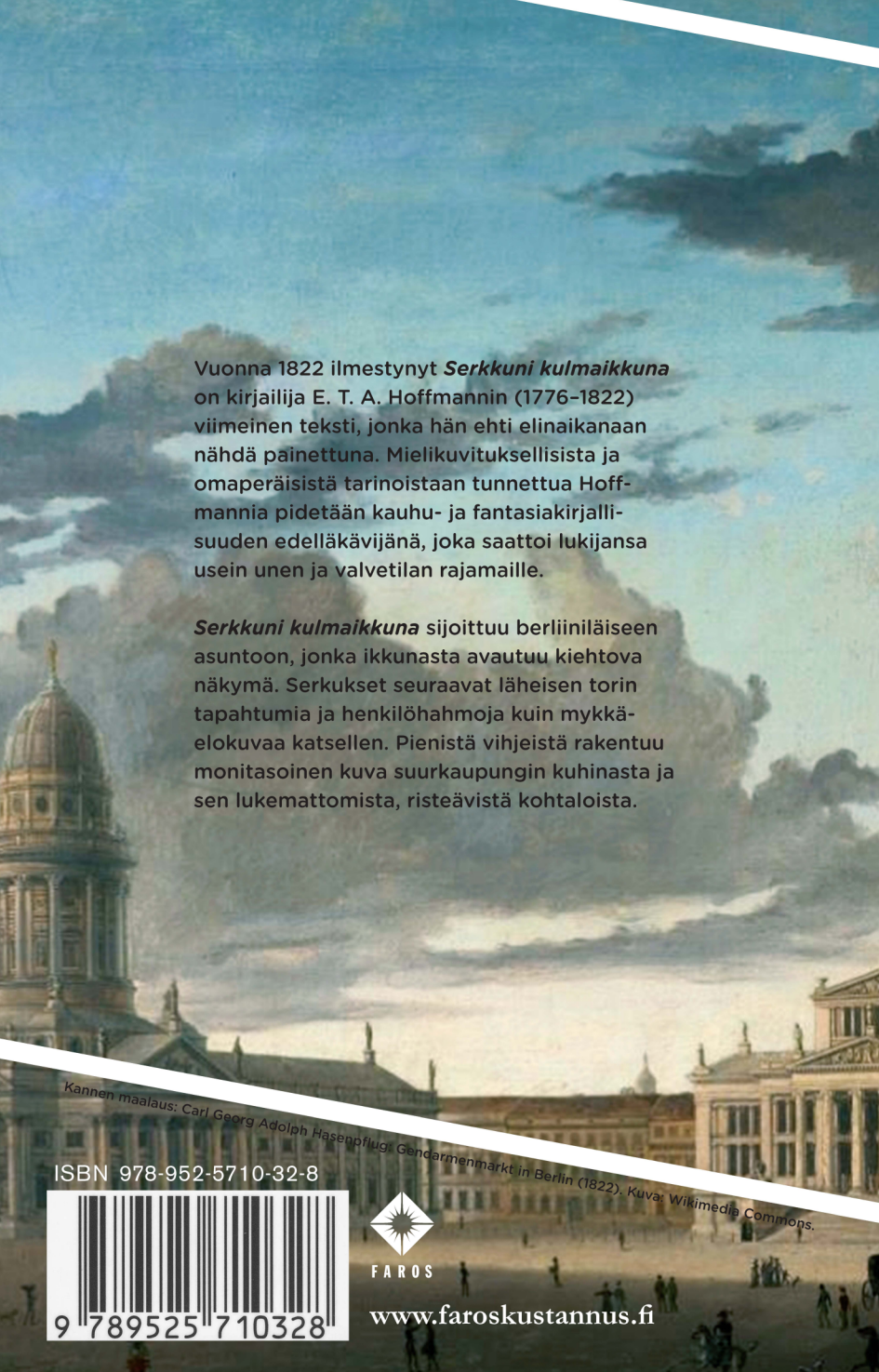
Kyseessä on näkemistä ja näkövaikutelmia käsittelevä kertomus. Johdattelevan alun jälkeen se keskittyy varsin nopeasti visuaaliseen aistialueeseen eikä kiinnitä juuri mitään huomiota äänimaailmaan kirjailijan ullakkokamarin ulkopuolella. Serkukset seuraavat läheisen torin tapahtumia ja henkilöhahmoja kuin mykkäelokuvaa katsellen. Tarinasta on pääteltävissä, että ulkomaailman äänet kantautuvat serkusten korviin joko hyvin heikosti tai sitten eivät ollenkaan. Asetelma on Hoffmannin rakentama, eikä lukijalla ole vaikeuksia hyväksyä sitä. Asialla on kauaskantoiset seuraukset. Asetelman ansiosta kertomuksen halvaantunut kirjailija, ja myös Hoffmann, saavat lisää vapauksia torin tapahtumien tulkitsemisessa. Serkusten havainnoinnin kohteina olevien ihmisten puheet eivät tunkeudu kertomukseen määrittelemään torilla liikkuvien hahmojen tehtäviä, asiointia ja keskinäisiä suhteita. Ullakkokamariinsa vangitun kirjailijan mielikuvituksen liikkuma-ala kasvaa.

Hoffmannin tuntien yllä selostettu ratkaisu on odotusten mukainen. Hän jäsensi kirjallisessa tuo-

tannossaan monia yksityiskohtia visuaalisessa hengessä – ellei suorastaan laatinut pitempiä sanallisia kuvauksia hänelle tärkeistä piirroksista tai painokuvista. Tämä oli jonkinasteista *ekefrasista*. Käsillä olevassa kertomuksessakin Hoffmann mainitsee nimeltä englantilaisen graafikon William Hogart-hin (1697–1764) ja lothringeniläisen graafikon Jacques Callot’n (1592–1635). Edellisen tekemät pilapiirroukset ja jälkimmäisen etsaukset ja groteskit kuvat olivat hänelle erityisen rakkaita. Kun kirjailija ja hänen serkkunsa selostavat ullakkokamarissa ajatuksiaan ja vaikutelmiaan torin hahmoista, sananvaihtoon sekoittuu sen ajan fysionomisista opeista ja kielenkäytöstä tuttuja luonnehdintoja. Kuvausten ilmeikkyyden ansiosta lukija voi kuvitella mielessään erilaisia ihmistyyppejä, heihin liittyviä tunnuspiirteitä ja tunnetiloja. Tällaista kirjoittamista Hoffmann harjoitteli jo nuoremmalla iällä laatimissaan kirjeissä ystäville, ja siitä on havaittavissa merkkejä aivan hänen kirjallisen uransa alusta, *Ritter Gluck* -kertomuksesta (1809) alkaen.

* * *

Serkusten vuoropuhelua seuratessaan lukija kohtaa torinäkymän koko kirjon. Ihmisten lisäksi kerto-

Vuonna 1822 ilmestynyt *Serkkuni kulmaikkuna* on kirjailija E. T. A. Hoffmannin (1776–1822) viimeinen teksti, jonka hän ehti elinaikanaan nähdä painettuna. Mielikuvituksellisista ja omaperäisistä tarinoistaan tunnettua Hoffmannia pidetään kauhu- ja fantasiakirjallisuuden edelläkävijänä, joka saattoi lukijansa usein unen ja valvetilan rajamaille.

Serkkuni kulmaikkuna sijoittuu berliiniläiseen asuntoon, jonka ikkunasta avautuu kiehtova näkymä. Serkukset seuraavat läheisen torin tapahtumia ja henkilöahmoja kuin mykkä-elokuvaa katsellen. Pienistä vihjeistä rakentuu monitasoinen kuva suurkaupungin kuhinasta ja sen lukemattomista, risteävistä kohtaloista.

Kannen maalaus: Carl Georg Adolph Hasenpflug: Gendarmenmarkt in Berlin (1822). Kuva: Wikimedia Commons.

ISBN 978-952-5710-32-8

FAROS

www.faroskustannus.fi